

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
 Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Φωτογραφική προσέγγιση

Ἄν κάποιος ἤθελε νὰ ἀνατρέξει στὸ ξεκίνημα τῆς στήλης, στὴν ὁποία φιλοξενοῦνται ἄρθρα μας στὸν «Ἐφημέριο», θὰ διαπίστωνε, ὅτι ἡ προσέγγισή μας ἦταν κατὰ κάποιο τρόπο φωτογραφική... Ὅχι γιατί χρησιμοποιοῦσε καὶ χρησιμοποιεῖ σκίτσα καὶ φωτογραφίες, ἀλλὰ γιατί ἡ ὀνομασία τῆς χρησιμοποίησε ὄρο προερχόμενο ἀπὸ τὴ φωτογραφικὴ τέχνη: «στιγμιότυπα», τὰ γνωστά μας ἐνσταντανέ.

Ὁ ὄρος σημαίνει ἐκθεση τοῦ φιλμὶ στο φῶς γιὰ τὴ λήψη εἰκόνας ἐπὶ κλάσμα τοῦ δευτερολέπτου καὶ τὴν εἰκόνα πού ἐλήφθη κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο. Ἀποτύπωση λοιπὸν γεγονότων πού συμβαίνουν σὲ μιὰ στιγμή — στιγμιαίων —, πού ὅμως ὁ φακὸς προλαβαίνει νὰ τὰ συλλάβει καὶ στὴ συνέχεια νὰ τὰ ἀπεικονίσει. Τὸ ἀπεικονιστὸ καὶ φευγαλέο πιάνεται ἐπιτροχάδην στὴ στιγμή καὶ ἀναπαράγεται στὴ συνέχεια μὲ τὴν ἐμφάνιση καὶ τὴν ἐκτύπωση τοῦ φιλμ.

Αὐτὰ λοιπὸν πού συνήθως συμβαίνουν ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμή στὴν ἄλλη, καὶ διαφεύγουν καὶ χάνονται, συγκρατοῦνται. Γεγονότα πού τὰ ἀντιλαμβανόμαστε μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ ἀποτυπώνονται ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ καὶ μποροῦν νὰ ἀνακαλοῦνται καὶ νὰ ἐπανέρχονται στὸ φῶς ὅποτε τὸ θελήσουμε.

Τέτοια γεγονότα, πού μποροῦν νὰ εἶναι ὀδηγητικά κάποιες ὥρες καὶ τὰ ὁποῖα μᾶς ξεφεύγουν, εἶχε θελήσει ἡ στήλη μας νὰ συγκρατήσει. Τέτοια συμβάντα μποροῦν νὰ φωτίζουν τὸν δρόμο μας, νὰ μᾶς ἐπηρεάζουν γιὰ καιρὸ, καὶ σὲ στιγμὲς δύσκολες τοῦ παρόντος, οἱ παλιές αὐτὲς καλὲς «στιγμὲς» μποροῦν νὰ γίνονται τροφή γιὰ «τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν».

Τέτοια «στιγμιότυπα» δὲν προέρχονται μόνον ἀπὸ τὴν προσωπικὴ μας ζωὴ. Τὸ εὖρος τους ἦταν πολὺ

μεγάλον ἀντλήθηκαν ἀπὸ ποικίλες πηγές· ξέφυγαν ἀπὸ τὴν προσωπικὴ ἀφετηρία καὶ μεγεθύνθηκαν στὶς διαστάσεις τοῦ ὑπερπροσωπικοῦ, τοῦ συμβολικοῦ. Χρησιμοποιοῦσαν σὰν ὀθόνη προβολῆς, στὴν ὁποία ἐκβάλλουν καὶ συμβάλλουν πολλὲς εἰκόνες πού καθίστανται ἔτσι ὀδηγητικές.

Ἀπόδοτε τὰ τῆς φωτογραφίας τῇ φωτογραφίᾳ...

Ἐὰν λοιπὸν χρησιμοποίησαμε ἀπ' ἀρχῆς μὲ τρόπο μεταφορικὸ τὸν τίτλο τῆς στήλης, ἦλθε ὁ καιρὸς νὰ ἀποδώσουμε δικαιοσύνη καὶ νὰ δοῦμε κυριολεκτικὰ τί μπορεῖ νὰ σημαίνει «ποιμαντικὰ φωτογραφικὰ στιγμιότυπα». Μέχρι τώρα, μὲ λόγια, μὲ λέξεις περιγράφουμε «ποιμαντικὰ» τὰ γεγονότα. Τώρα ἂς δοῦμε τί μπορεῖ νὰ σημαίνει ἡ φωτογραφικὴ ποιμαντικὴ περιγραφή τους. Ὡπωσδήποτε αὐτὴ ἡ φωτο-ἀπόψη¹ περὶ «Ποιμαντικῆς» παραμένει μὲ τὴν ἀπόψη (τῆς στήλης). Ὁ ἀναγνώστης εἶναι ἀσφαλῶς ἐλεύθερος νὰ ἔχει τίς δικές του ἀπόψεις γιὰ τὸ τί μπορεῖ νὰ σημαίνει γι' αὐτὸν ποιμαντικὴ φωτογραφία.

Τί λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνο πού μπορεῖ νὰ χαρακτηρίσει μιὰ φωτογραφία ὡς ποιμαντικὴ; Εἶναι κατ' ἀρχὴν δυνατὸς ἓνας τέτοιος χαρακτηρισμὸς; Τί προσδίδει τὸν χαρακτηρισμὸ ποιμαντικός, ποιμαντικὴ, σὲ ἐνέργειες, σὲ σχέσεις, σὲ ἀντικείμενα καὶ πού θὰ νομιμοποιῶσε τὴ χρῆση τοῦ ἐπιθέτου στὴν φωτογραφία;

Μήπως ὅμως αὐτοῦ τοῦ τύπου τὰ ἐρωτήματα εἶναι περιττὰ καὶ μοιάζουν σὰν κτυπήματα σὲ μιὰ θύρα ἤδη ἀνοιχτὴ ἐνῶ ἡμεῖς περιμένουμε νὰ μᾶς τὴν ἀνοίξουν; Δὲν εἶναι αὐτονόητο τί εἶναι Ποιμαντικὴ καὶ τί εἶναι ποιμαντικό;

Ἐνας ἱερέας θὰ μπορούσε γιὰ παράδειγμα νὰ ἰσχυρισθεῖ, ὅτι ὅλες οἱ φωτογραφίες πού παίρνει ὁ ἴδιος ἐφ' ὅσον εἶναι ποιμένες εἶναι ποιμαντικές. Ὁ φω-

τογράφος προσδιορίζει και την φωτογραφία! Ένας άλλος θα μπορούσε να πει ότι ποιμαντική φωτογραφία είναι εκείνη ή φωτογραφία που περιέχει ως θέμα της ποιμένες. Μάλλον πολύ περιορισμένη ή χρήση του όρου. Ένας τρίτος θα υποστήριζε ότι ποιμαντική φωτογραφία είναι κάθε φωτογραφία που προκαλεί ποιμαντική παρέμβαση, μέριμνα, φροντίδα, ενδιαφέρον!

Το ποιμαντικό ως εκ τούτου ορίζεται ἐξ ἀντικειμένου, από το θέμα δηλαδή; Έπειδή περιλαμβάνει ποιμένες, εκκλησιαστικά γεγονότα, εικόνες από τέλεση Ἱ. Μυστηρίων, έργα αγάπης, εγκαίνια Ἱ. Ναῶν, περιοδείες επισκόπων κ.τ.τ.;

Ἡ το ποιμαντικό ορίζεται ἐξ ὑποκειμένου, από την πρόθεση εκείνου που τραβάει τη φωτογραφία και από το σκοπό που θέτει ή συγκεκριμένη φωτογραφία να λειτουργήσει ποιμαντικά; Σ' αυτή την περίπτωση οποιοδήποτε θέμα μπορεί να λειτουργήσει ποιμαντικά ή να δεχθεί ποιμαντικό σχολιασμό. Ξεφασάται δηλαδή από τον τρόπο που κοιτάς κάτι, αν το έχεις «δει» ήδη ποιμαντικά. Το βλέμμα είναι εκείνο που κάνει τον ποιμένα, ή ποιμαντική ματιά. Βλέπεις κάτι έτσι και θέλεις να το συγκρατήσεις και να το αποδώσεις και να κάνεις να το δούν έτσι και οι άλλοι.

Ἐξ ἀντικειμένου...

Καί θέμα καί βλέμμα

Θά ἔλεγα ότι ὁ συγχερισμός τοῦ ἐξ ἀντικειμένου καί τοῦ ἐξ ὑποκειμένου μπορεί νά οδηγήσει στο ἀποτέλεσμα μιᾶς καλῆς ποιμαντικῆς φωτογραφίας. Οὔτε τὸ θέμα χωρὶς τὸ βλέμμα οὔτε τὸ βλέμμα χωρὶς τὸ θέμα ἀρκοῦν γιὰ νά προσδώσουν τὸν ποιμαντικὸ χαρακτήρα στὴ φωτογραφία. Καί θέμα καί βλέμμα...

Ἐνα βλέμμα μὲ φυχή κι ὄχι μὲ βουλιμία πού ν' ἀπολιθώνει καί ν' ἀπογυμνώνει. Τὸ θέμα ν' ἀποτυπώνεται «ὀλογράφως» κι ὄχι νά τονίζονται ἢ ν' ἀποκρύπτονται οἱ λεπτομέρειες. Ἡ λεπτομέρεια νά μπορεί νά

... ἢ ἐξ ὑποκειμένου; Ἡ ποιμαντικὴ ματιὰ προσβλέπει στο ἀντικείμενο καί ἡ ποιμαντικὴ φωτογραφία² ἀποδίδει αὐτὸ τὸ βλέμμα!

μᾶς ἀναφέρει στο ὄλον. Δέν μπορεί νά ἰσχύσει ἡ ἀρχὴ «ἡ φωτογραφία γιὰ τὴν φωτογραφία» ἀλλὰ ἡ χρῆση τῆς φωτογραφίας «νά διέπεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς Μαρτυρίας», ὅπως πολὺ ὠραία τονίζει ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Ἀχελώου κ. Εὐθύμιος³.

Τὸ σημερινό μας ἄρθρο ἀσφαλῶς δέν ἐπιδιώκει τὴν ἐξάντληση ἑνὸς τόσο σημαντικοῦ ζητήματος ὅπως εἶναι ἡ «ποιμαντικὴ φωτογραφία» πού ἐγγράφεται φυσικὰ στὸν εὐρύτερο κύκλο τῆς Ποιμαντικῆς ἐπικοινωνίας. Εὐχῆς ἔργον θά ἦταν μὲ κάποιον διαγώγιση ὁ ποιμαντικῆς φωτογραφίας ἀπὸ τίς στήλες τοῦ «Ἐφημερίου» στο μέλλον νά προκαλέσουμε τὸ ενδιαφέρον τῶν ἀναγνωστῶν μας πρὸς αὐτὴν τὴν εὐαίσθητη καί ἐπίκαιρη μορφή ποιμαντικῆς διακονίας.

1. Ὁ ὄρος δανεισμένος ἀπὸ τὸ θαυμάσιο διδύο τῶν Ν. Κοντοῦ καί Π. Γράββαλου, Ὁ π τ ι κ ὶ ν, Περὶ Ἑλλάδος νέα φωτῶτα ψη, μὲ πρόλογο Μάριου Πλωρίτη, Ἐκδ. «Χρυσὸς Τόπος» Α.Ε., χ.χ.

2. Οἱ φωτογραφίες προσέρονται ἀπὸ τὸ Παγκρήτιο Θεολογικὸ Συνέδριο, Ρέθυμνο 1 - 3 Νοεμβρίου 1990. Τὰ πρακτικὰ τοῦ Συνεδρίου πού εἶχε τίτλο «Ἐκκλησία καί σχολικὴ νεότης: Ποιμαντικὴ διακονία - Παιδεία - Προοπτικὲς» ἐκδόθηκαν ἀπὸ τίς Ἐκδ. «Τέρτιος», Κατερίνη 1992.

3. Ὁ θεοφιλέστατος, σὲ σειρά ἄρθρων του στὸν «Ἐφημέριο» γιὰ τὴν Ποιμαντικὴ θεολογία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Τυπογραφίας, εἶχε ἀναφερθεῖ καί στὴ χρῆση τῆς φωτογραφίας καί τοῦ χρώματος στὰ ποιμαντικὰ ἔντυπα (1990, σ. 298-299).